

Vlaktaks-debat is misleidend

Bas Jacobs

Het Financieele Dagblad, 3 januari 2009, p. 16.

De vlaktaks zou vele voordelen hebben: simpeler, rechtvaardiger en efficiënter. Maar niets is minder waar.

De SER, vele economen waaronder CPB-directeur Coen Teulings en Lans Bovenberg, de VVD en het CDA zijn allemaal pleitbezorger van de vlaktaks. Één tarief met een algemene heffingskorting zou de olopende tarieven in de inkomstenbelasting moeten vervangen. Dat zou rechtvaardiger zijn. Een vlaktaks zou ook lagere belastingtarieven, vereenvoudiging en minder belastingarbitrage mogelijk maken. Het zijn stuk voor stuk drogredenen. Waarom?

De belastingdruk loopt op met het inkomen door toepassing van het draagkrachtbeginsel en rechtvaardigheidsoverwegingen. Hoe progressief de belasting moet zijn, is een politieke afweging, waar economen helemaal niets over te zeggen hebben. Iedereen die pleit voor een vlaktaks om te denivelleren moet dat luid en duidelijk zeggen, en zich niet verschuilen achter een economisch rookgordijn.

De progressieve tariefstructuur kan worden vervangen door een vlaktaks van 37,5% (zie Jacobs, De Mooij en Folmer in: Ros en De Kam (2006), *De Vlaktaks*, Den Haag: Wim Drees Stichting voor Openbare Financiën). De koopkracht van de laagste inkomens daalt vervolgens met zo'n 4% om zo de tariefverlaging voor de midden- en hoge inkomens te financieren. De allerhoogste inkomensgroepen zien koopkrachtstijgingen van 10-12% van hun inkomen tegemoet.

Economen kunnen wél uitspraken doen of een vlaktaks efficiënter is dan een niet-lineaire belasting. Feit is dat belastingheffing de economische prikkels verstoort om te werken, te scholen, te participeren en carrière te maken. Oorzaak is dat er een wig wordt gedreven tussen de maatschappelijke opbrengst van werk en de private opbrengst van werk. De rechtvaardigheidswinst van belastingheffing moet daarom worden afgeruild tegen het efficiëntieverlies in de arbeidsmarkt.

Daarom is de kernvraag: kan een vlaktaks dezelfde belastingprogressie bereiken met lagere belastingtarieven? Het antwoord is nee. Veel hogere tarieven zijn nodig om dezelfde belastingprogressie te realiseren, met alle negatieve consequenties voor de arbeidsmarkt van dien.

Informatiegebrek over het verdientalent van individuen is de fundamentele oorzaak van de afruil tussen doelmatigheid en rechtvaardigheid. Als de overheid verdientalent direct zou kunnen waarnemen, dan zou ze kosteloos iedere inkomensverdeling kunnen realiseren. Belastingen zouden dan alleen afhangen van iemands talent om geld te verdienen, maar niet van hoe hard iemand werkt. De overheid ziet slechts het verdiende inkomen: het product van verdientalent en de arbeidsinzet.

Desondanks is het verdiende inkomen wel een benadering voor het verdientalent. Mensen met meer verdientalent, hebben gemiddeld ook een hoger inkomen. Deze cruciale informatie wordt weggegooid onder een vlaktaks; iedereen betaalt dan hetzelfde tarief ongeacht zijn inkomen. De niet-lineaire belasting is altijd superieur aan de vlaktaks aangezien de informatie over het individuele inkomen wél wordt benut.

Met een vlaktaks kan in de praktijk alleen via de heffingskorting de belastingdruk voor de lage inkomens worden verlaagd. Maar daar profiteren ook de hoge inkomens van. Door die weglek kan een vlaktaks dezelfde progressie alleen bereiken met hogere belastingtarieven. Het vlakke tarief gaat dan 43,5% bedragen. Dat is hoger dan de huidige eerste (33,5%), tweede en derde belastingschijf (beiden 42%). De sterkere prikkels om te werken in de dunbevolkte hogere inkomensgroepen worden meer dan tenietgedaan door de zwakkere prikkels om te werken in de dichtbevolkte lage en middengroepen.

De complexiteit in de belastingheffing ontstaat bij de vaststelling van het belastbaar inkomen vanwege de aftrekposten, belastingkortingen, -toeslagen, uitzonderingsregelingen en toepassing van fiscale wetten en regels. Als het belastbaar inkomen eenmaal bekend is, kan daar ieder gewenst niet-lineair tarief over geheven worden. Een vlaktaks verandert helemaal niets aan de eenvoud van het belastingsysteem, zolang de vaststelling van de belastinggrondslag niet eenvoudiger wordt. Het is natuurlijk uitstekend om te snijden in aftrekposten (met name die voor eigen huis en pensioen) en de belastingheffing te vereenvoudigen. Maar dat staat los van de tariefstructuur.

Arbitrage ontstaat door niet-waterdichte afscheidingen tussen de belastingboxen waardoor mensen hun inkomen via fiscale trucs kunnen verplaatsen naar belastingboxen met het laagste tarief. Met name via het eigen huis, de pensioenopbouw en de vermogenssfeer kan de fiscus worden omzeild. Maar belastingarbitrage moet direct bij de bron worden aangepakt: de lekken in de schotten tussen de belastingboxen dichten. Een vlaktaks is symptoombestrijding omdat de oorzaken van belastingarbitrage niet worden weggenomen. Oftewel een vlaktaks belooft fiscaal trapezewerk.

De meeste vlaktaksvoorstellen zijn misleidend omdat ze pleidooien voor de vlaktaks oneigenlijk vermengen discussies over vereenvoudiging, belastingverlaging, en grondslagverbreding. Het is uitstekend om de belastingen te versimpelen, te verlagen en de bezem te halen door de aftrekposten. Maar dat kan allemaal zonder een vlaktaks. De vlaktaks is veel minder efficiënt dan een niet-lineaire belasting en dus nooit maatschappelijk wenselijk, ongeacht politieke voorkeuren voor belastingprogressie. De vlaktaks is daarom een fiscale fata morgana.

Dr. Bas Jacobs is hoogleraar Economie en Openbare Financiën aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.
bjacobs@few.eur.nl